

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора, професора кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу Західноукраїнського національного університету Стецька Миколи Васильовича на дисертацію Чайковського Євгена Ярославовича на тему: «Фінансова стабільність банківської системи України як чинник економічної безпеки держави», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 07 - Управління та адміністрування за спеціальністю 072 - Фінанси, банківська справа та страхування

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Сучасний стан економіки України характеризується високою динамічністю фінансових процесів, суттєвими коливаннями у функціонуванні банківського сектору та зростанням ризиків, зумовлених поєднанням внутрішніх і зовнішніх викликів. Підвищення ефективності функціонування банківської системи та її стійкості до системних шоків стає критично важливим для забезпечення стабільного розвитку національної економіки та зміцнення економічної безпеки держави. У цьому контексті вивчення проблем фінансової стабільності та механізмів її забезпечення набуває особливої актуальності.

У цьому контексті вагоме значення має дисертація Чайковського Євгена Ярославовича на тему: «Фінансова стабільність банківської системи України як чинник економічної безпеки держави». Дослідження присвячене науковому обґрунтуванню та розробці теоретичних і прикладних основ забезпечення фінансової стабільності банківського сектора України, визначенню її ролі у формуванні економічної безпеки держави та удосконаленню механізмів управління системними ризиками.

Актуальність теми обумовлена низкою факторів: підвищена волатильність фінансових ринків та нестабільна макроекономічна ситуація в Україні, ускладнена воєнними та геополітичними викликами; необхідність підвищення

ефективності макропруденційного регулювання та контролю за фінансовою стабільністю банківських установ; розвиток цифрових технологій і фінтех-рішень, що впливає на управління ризиками та стійкість банківської системи; взаємозв'язок фінансової стабільності з економічною безпекою держави, зокрема у контексті захисту національної економіки від системних криз та зовнішніх шоків.

Дисертаційна робота є складовою тем науково-дослідних робіт кафедри фінансів імені С.І. Юрія Західноукраїнського національного університету: «Фінансова система у забезпеченні стійкого економічного зростання України» (державний реєстраційний номер 0121U109150), «Пріоритети фіскальної політики України в умовах дивергенцій митно-податкових інститутів» (державний реєстраційний номер 0122U00765), а також кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу: «Особливості трансформації банківського сектору в умовах цифровізації фінансових ринків і світової економіки» (державний реєстраційний номер 0122U000926).

Таким чином, дисертаційне дослідження Чайковського Євгена Ярославовича відповідає актуальним науковим завданням у сфері фінансів, банківської справи, страхування та економічної безпеки, інтегруючи сучасні проблеми управління фінансовою стабільністю з прикладними та теоретичними дослідженнями, що реалізуються у рамках державних наукових програм і тем кафедр університету.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Представлені наукові положення, висновки і рекомендації у дисертаційній роботі ґрунтуються на положеннях концепцій фінансової стабільності банківської системи та економічної безпеки держави.

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано авторське вирішення наукового завдання, що полягає у всебічному дослідженні загальнотеоретичних аспектів забезпечення фінансової

стабільності банківської системи України як чинника економічної безпеки держави з урахуванням положень чинних правових норм, наукових напрацювань провідних українських дослідників проблеми, міжнародного досвіду та підходів до фінансової стабільності. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування засад фінансової стабільності банківської системи, дослідження сучасних підходів до її оцінювання, аналіз впливу системних ризиків і загроз банківської системи України на фінансову стабільність та економічну безпеку держави і розроблення практичних рекомендацій щодо зміцнення фінансової стабільності банківської системи України.

У дисертації для розв'язання дослідницьких завдань застосовано комплекс сучасних методів, серед яких теоретичне узагальнення, системний підхід і системний аналіз, порівняльний та структурно-функціональний аналіз, економіко-статистичні методи, економіко-математичне моделювання, методи сценарного прогнозування та графічні прийоми.

Структура дисертації є логічною та послідовною і включає такі ключові компоненти:

- теоретико-методологічні положення, що розкривають сутність фінансової стабільності банківської системи, її чинники та механізми управління;
- аналітичний блок, у якому представлено сучасні підходи до оцінювання рівня фінансової стабільності, проведено аналіз системних ризиків та здійснено оцінювання діяльності банківських установ;
- організаційно-економічні заходи й інноваційні підходи, спрямовані на підвищення стійкості банківської системи, удосконалення кредитної активності, посилення ролі монетарної політики та застосування антикризового моделювання.

У дисертації ґрунтовно опрацьовано понятійно-категоріальний апарат щодо фінансової стабільності (с. 40–49) та фінансової стабільності банківської системи (с. 52–55). На основі узагальнення сучасних наукових підходів автор уточнив зміст зазначених категорій (с. 49–50, 55) та визначив роль центрального банку у забезпеченні стабільності банківського сектору (с. 55–56). Вартими уваги є запропоновані авторські дефініції, які вирізняються

системністю та поєднанням функціональних характеристик фінансової системи, інституційної довіри та стійкості до внутрішніх і зовнішніх шоків. Досліджено чинники впливу на банки в Україні (с. 57–68), а комплексне урахування їхньої взаємодії та динаміки дозволяє здійснювати системний моніторинг, своєчасно виявляти ризики та формувати ефективні управлінські стратегії для зміцнення стабільності банківського сектору в умовах цифровізації економіки. Виявлено головні чинники впливу банківської системи на економічну безпеку України (с. 83–84), ключові фактори зовнішнього середовища (с. 84–85), а також основні внутрішні проблеми, які стримують розвиток сектору та знижують рівень економічної безпеки (с. 85–86). Узагальнення цих результатів дало змогу розробити комплекс заходів для зміцнення стабільності банківської системи та підвищення економічної безпеки країни (с. 87).

У другому розділі проведено всебічний аналіз підходів до оцінювання фінансової стабільності банківської системи України в умовах зростання системних ризиків і загроз (с. 96–101, 105–106). Показано, що існуючі індикатори фінансової стійкості НБУ є недостатніми для раннього виявлення проблем діяльності банків, що обґрунтовує доцільність ширшого використання методології МВФ (с. 106–108). Автор сформулював методологічні засади комплексної оцінки фінансової стабільності, поєднавши традиційні показники – капіталізацію, ліквідність, якість активів та прибутковість – із сучасними інструментами вимірювання системних ризиків та інтегрованими індексами (с. 114–116). На основі економіко-статистичного аналізу досліджено динаміку системних ризиків у 2019–2024 рр., встановлено їх пікові значення у 2022–2023 рр. та поступове зниження у 2024 р. (с. 122–133). Висвітлено завдання НБУ щодо забезпечення фінансової стабільності та економічної безпеки, вплив іноземного капіталу на банківську систему, частку банківських активів у ВВП, зміни структури сектору та концентрацію активів, а також роль державних і іноземних банків (с. 137–155). Окремо підкреслено необхідність збалансованого розвитку банків із різними формами власності та визначено основні загрози для фінансової стабільності банківського сектору та економічної безпеки України у 2019–2025 рр. (с. 153–155).

У третьому розділі дисертації обґрунтовано наявність значних структурних дисбалансів, що обмежують ефективність функціонування та фінансову стійкість банківської системи України, а також впливають на рівень довіри з боку суб'єктів економіки (с. 160–161). Виявлено ключові проблеми сектору в умовах цифровізації: низькі темпи зростання депозитної бази, обмежене корпоративне кредитування, високу концентрацію активів в ОВДП, значний рівень проблемних кредитів, недостатню капіталізацію банківських установ та зростання кіберризиків (с. 160–174). Досліджено вплив цифрових трансформацій та інноваційних технологій на підвищення стійкості банківської системи та зміцнення економічної безпеки держави (с. 174–175). Автор обґрунтував стратегічні напрями зміцнення стійкості банків, зокрема підвищення капіталізації, зниження рівня доларизації та активізацію кредитування реального сектору економіки (с. 178–185, 195–196). Акцентовано на важливості зміщення пріоритетів з споживчого на корпоративне кредитування, удосконалення механізмів управління кредитними ризиками та використання сучасних цифрових платформ для оцінки кредитоспроможності позичальників (с. 198–199). Висвітлено роль макропруденційної політики та цифровізації банківського сектору у підвищенні ефективності монетарної політики та фінансової стабільності, а також наведено системні рекомендації щодо розвитку цифрової інфраструктури НБУ, удосконалення монетарного регулювання та застосування контрциклічних механізмів (с. 204–216). Проведено інтегральну оцінку фінансової стабільності за 2019–2024 рр. та сценарний прогноз до 2030 р., що підтверджує необхідність розвитку антикризових механізмів регулювання, зменшення частки непрацюючих кредитів і посилення управління ліквідністю (с. 223–227). Отримані результати формують науково обґрунтовану основу для підвищення стійкості банківського сектору та його адаптації до технологічних і воєнних викликів цифрової економіки.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи

Основними результатами, що містять наукову новизну полягають у таких положеннях:

удосконалено:

- формулювання поняття «фінансова стабільність»;
- визначення дефініції «механізм управління фінансовою стійкістю банківських установ»;
- науково-теоретичні підходи до визначення сутності терміну «економічна безпека держави»;
- методичні засади оцінювання фінансової стабільності банківської системи України;
- визначення дефініції «макропруденційна політика».

набули подальшого розвитку:

- теоретико-методологічні засади тлумачення терміну «фінансова стабільність банківської системи»;
- теоретичне обґрунтування взаємозв'язку фінансової стабільності банківської системи, економічного розвитку та економічної безпеки держави шляхом формування концепції їх багатовекторної ланцюгової залежності;
- класифікація зовнішніх і внутрішніх чинників фінансової стабільності банківської системи, яка охоплює як кількісні показники (капіталізація, ліквідність, кредитні ризики, прибутковість), так і якісні параметри (якість менеджменту, стратегія розвитку, інституційне середовище);
- наукові засади формування системного підходу до удосконалення механізму управління фінансовою стабільністю банківської системи, що передбачає одночасне уточнення всіх його структурних елементів – принципів, функцій, об'єктів, суб'єктів, методів та інструментів;
- теоретико-методичне обґрунтування комплексного впливу банківського сектору на економічну безпеку держави;

– теоретико-методологічні засади Стратегії забезпечення фінансової стабільності банківської системи з урахуванням регіонального та воєнного контексту.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в розширенні наукової основи дослідження фінансової стабільності банківської системи України як ключового чинника економічної безпеки держави. У дисертації уточнено понятійно-категоріальний апарат, поглиблено методологічні підходи до оцінювання фінансової стійкості, сформовано концептуальні засади впливу цифровізації та макропруденційної політики на стабільність банківського сектору. Запропоновані теоретичні узагальнення можуть бути використані для подальших наукових досліджень у сфері фінансової стабільності, ризик-менеджменту та економічної безпеки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні комплексу прикладних рекомендацій, спрямованих на зміцнення фінансової стабільності банківської системи України. Зокрема, це стосується удосконалення методів оцінювання та прогнозування фінансової стійкості банків, розвитку механізмів управління фінансовою стабільністю, впровадження технологій штучного інтелекту та Big Data для підвищення ефективності управління ризиками, а також підвищення результативності макропруденційної політики НБУ та підтримки кредитування реального сектору економіки.

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях

Основні положення і висновки дисертації викладені у 42 наукових публікаціях, з яких: 15 статей в українських фахових виданнях з публічного управління; 1 стаття у періодичному науковому виданні держави (Польща), яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та

Європейського Союзу, індексованому в міжнародних наукометричних базах; 23 – публікації апробаційного характеру, зокрема 18 тез доповідей на всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях. Результати роботи доповідалися та обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях.

Особистий внесок дисертанта в отриманих наукових результатах

Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі наукові результати, які викладено в дисертаційній роботі отримані автором самостійно.

Оцінка структури дисертації, мови та стилю викладення

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури і додатків.

Дисертація написана діловою українською мовою з науковим стилем викладення її змісту, характеризується цілісністю, смисловою завершеністю, логічною послідовністю розглянутих питань, точністю використання спеціальної термінології, чіткістю, ясністю та об'єктивністю викладення матеріалів дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Текст дисертаційної роботи пройшов перевірку на наявність текстових запозичень у системі «StrikePlagiarism». За результатами перевірки, виявлено відсутність текстових запозичень без належного посилання на джерело та встановлено, що дисертаційна робота Чайковського Євгена Ярославовича на тему: «Фінансова стабільність банківської системи України як чинник економічної безпеки держави» відповідає принципам академічної доброчесності.

Зауваження до роботи та її дискусійні положення

До недоліків та зауважень дискусійного характеру слід віднести таке:

1. Автор пропонує розширене трактування фінансової стабільності банківської системи, включаючи інституційні, регуляторні та поведінкові елементи (с. 34-35, 55). Водночас залишаються питання щодо доцільності включення до цього поняття компонентів економічної безпеки держави, оскільки в окремих підходах вони розглядаються як похідні, а не як складові.

2. У роботі використано терміни «фінансова стабільність» і «фінансова стійкість». Залишається відкритим питання, чи варто вважати їх тотожними чи різними поняттями.

3. У роботі підкреслено ключову роль банківського сектору у забезпеченні економічної безпеки держави через стабільність фінансової системи, ліквідність, кредитну активність та прозорість діяльності (с. 78, 81, 83–84, 86–87). Водночас питання залишаються щодо того, чи достатньо традиційних фінансових і регуляторних заходів для забезпечення стійкості банківської системи в умовах сучасних викликів – військових дій, цифровізації, валютних ризиків, корупційних загроз та впливу міжнародних стандартів.

4. Зазначено, що однією з проблем забезпечення фінансової стабільності банківської системи України є повільне зростання та короткострокова структура депозитів населення (с. 160–164). Потрібно уточнити, як такі тенденції впливають на ліквідність банків, їхню здатність надавати кредити та забезпечувати економічну безпеку держави, особливо з огляду на волатильність та цифровізацію фінансових потоків.

5. У дисертації недостатньо розкрито вплив МВФ, Світового банку та ЄБРР на функціонування банківської системи в період війни, зокрема щодо кредитних програм, технічної допомоги та реформування регуляторного середовища.

Слід зазначити, що вказані зауваження мають уточнюючий характер та не занижують позитивної оцінки дисертаційної роботи Євгена Ярославовича Чайковського.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Чайковського Євгена Ярославовича на тему: «Фінансова стабільність банківської системи України як чинник економічної безпеки держави» є самостійною кваліфікаційною науковою працею, яка виконана на актуальну тему та вирішує актуальне наукове завдання. За своїм змістом відповідає спеціальності 072 - Фінанси, банківська справа та страхування. Отримані, результати та висновки мають наукову новизну, важливе теоретичне та практичне значення, роблять безперечний внесок у теорію та практику фінансової стабільності банківської системи та економічної безпеки України.

За науковим рівнем, якістю теоретичних та практичних розробок, структурою, стилем викладення матеріалу дисертація на тему: «Фінансова стабільність банківської системи України як чинник економічної безпеки держави» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор, Чайковський Євген Ярославович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 - Управління та адміністрування за спеціальністю 072 - Фінанси, банківська справа та страхування.

Рецензент:

Доктор економічних наук,

професор, професор кафедри фінансових

технологій та банківського бізнесу

Західноукраїнського

національного університету

Микола СТЕЦЬКО